

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำถามเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจและค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนสงสัย หรืออยากรู้อยากเห็น โดยอาศัยการตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การค้นพบคำตอบของปัญหานั้น ๆ สำหรับในด้านการเรียนการสอน ธงชัย ชิวปรีชา (2522:25) ได้เสนอความคิดเห็นว่า คำถามมีบทบาทสำคัญจนอาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นนักสร้างคำถามมืออาชีพ มีผู้ศึกษาค้นคว้าพบว่าครูประถมศึกษาในต่างประเทศ ถามคำถามโดยเฉลี่ย 348 คำถามต่อวัน สำหรับบทเรียนวิทยาศาสตร์บทหนึ่งครูใช้คำถามประมาณ 180 คำถาม และพบว่าครูที่สอนสังคมศึกษาในช่วงเวลา 30 นาที จะใช้คำถามถึง 64 คำถาม ราศี ทองสวัสดิ์ (2523 : 223) กล่าวว่า การตั้งคำถามของครูควรเป็นคำถามลักษณะปลายเปิด เพื่อให้เด็กต้องใช้ความคิดก่อน แล้วจึงเรียบเรียงคำตอบออกมา คำถามที่ครูใช้จะไม่เป็นคำถามที่มีคำตอบให้เลือกเพียงสองทางคือ ใช่ หรือไม่ใช่ เพราะเด็กจะไม่มีโอกาสฝึกคิดและเรียบเรียงคำตอบออกมาเป็นประโยค ในเรื่องระดับความยากง่ายของคำถามนั้น นักการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูควรจะเน้นพัฒนาการทางทักษะการคิดอย่างวิเคราะห์ของนักเรียนมากกว่าทักษะในการเรียนรู้และจดจำข้อเท็จจริง (Ga11 1970 : 712) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ธงชัย ชิวปรีชา ที่ว่าถ้าพิจารณาคำถามในแง่ของการส่งเสริมด้านความรู้ ความจำ และความคิดแล้วเราต้องเน้นคำถามที่ให้เด็กใช้ความคิด ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา คือสอนให้นักเรียนเป็นคนรู้จักคิด และการที่จะสอนให้เขาคิดได้ต้องอาศัยการป้อนคำถามให้เขาคิดบ่อย ๆ (ธงชัย ชิวปรีชา 2522 : 26)

จากงานวิจัยส่วนใหญ่ได้แสดงให้เห็นว่า คำถามของครูได้ย้าอยู่ที่ข้อเท็จจริงมากกว่า เพราะประมาณ 60% ของคำถามที่ครูใช้ต้องการให้เด็กจดจำข้อเท็จจริงมีเพียง 20% ที่ต้องการให้เด็กคิดและอีก 20% เป็นคำถามเกี่ยวกับวิธีการ (Ga11 1970:713) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลูซาดา แจ่มจันทร์ (2526 : 76) ที่พบว่าครูสอนภาษาไทยใช้คำถามประเภทความรู้ ความจำมากที่สุด ส่วนคำถามประเภทอื่นใช้น้อยและไม่ใช้คำถามประเภทการสังเคราะห์เลยและงานวิจัยของมงคลศรี แก้วปู้วัด(2527 : 63-64) ที่ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษา พบว่าครูชอบถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่เล่าให้นักเรียนฟังมากที่สุด รองลงมาคือออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมและทำตามคำสั่งอื่น ๆ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ได้ทำการศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย และพบว่าครูทั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐ และเอกชน ชั้นเด็กเล็กโรงเรียนประถมศึกษาและศูนย์เด็กปฐมวัยของหน่วยงานต่าง ๆ มีพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนไม่แตกต่างกันมากนัก โดยทั่วไปครูเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมหลัก ซึ่งได้แก่ การบรรยาย ออกคำสั่ง แม้พฤติกรรมตอบสนองของเด็กจะสูงแต่ก็เป็นพฤติกรรมที่ขาดการริเริ่มซึ่งเป็นส่วนช่วยกระตุ้นเด็กให้รู้จักคิด ลักษณะคำถามที่ผู้สอนใช้เป็นคำถามแบบจำกัดคำตอบมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528 : 170-171)

ในด้านพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัย 3-6 ขวบนั้น อีริกสัน (Erikson) กล่าวว่าเด็กวัยนี้อยู่ในระยะการริเริ่ม (Initiative Stage) ซึ่งเป็นวัยที่มีจินตนาการเกิดขึ้นมากประกอบกับความช่างพูดของเด็ก และความที่เด็กยังไม่สามารถแยกความจริงออกจากจินตนาการได้ จึงพบว่าเด็กชอบแต่งเรื่องหรือพูดสิ่งที่ไม่เป็นความจริงเสมอ นักจิตวิทยาอีกท่านหนึ่ง คือ เพียร์เจต์ (Piaget) กล่าวว่า เด็กวัยนี้มีพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจในขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการระยะนี้รู้ได้เอง (Intuitive Phase) มีความจำดีมาก คำศัพท์และภาษาเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านการพูด การใช้เหตุผลและการตอบคำถาม มักมีคำถามที่มีคำว่าอย่างไร ทำไมเสมอ เด็กในวัย 5-6 ปี จะเอาจริงเอาจังกับเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจ คำพูดที่ใช้มักเกี่ยวข้องกับสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นสำคัญ ภาษาที่เด็กใช้ก็ยังยึดความคิด ความเข้าใจอยู่กับการกระทำและสิ่งที่มองเห็น แต่เริ่มปรากฏการคิดอย่างมีเหตุผลโดยการติดต่อกับคนอื่นซึ่งแสดงให้เห็นว่า เด็กยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น การพัฒนาทางความคิดนั้นเด็กเริ่มจะรู้จักคาดการณ์ล่วงหน้าของการกระทำบางอย่างได้แล้ว เริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับระยะทางและความยาว รู้จักเปรียบเทียบสิ่งของจากการสังเกตรูปร่างและสีที่เห็น เป็นการเรียนรู้โดยการให้เด็กได้สัมผัสจับต้องสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาประสาทสัมผัส การรับรู้ และการเคลื่อนไหว อันเป็นการกระตุ้นความคิดของเด็กให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจและสนับสนุนการเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเองซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มเกสทอลต์ (Gestalt) อันเป็นแนวคิดของกลุ่มนักจิตวิทยาที่มุ่งให้เด็กเรียนโดยการกระทำ (Learning by doing) และเรียนรู้โดยการค้นพบด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2523 : 35-97) ดังนั้นในการใช้คำถามให้เด็กรู้จักคิดโดยผ่านประสาทสัมผัสรับรู้และการเคลื่อนไหวจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง

จากผลงานวิจัยของอุดม บำรุงศรี (2525 : 108) ซึ่งศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การสนองตอบของเด็กก่อนวัยเรียนต่อคำถามหลายระดับ พบว่าเด็กวัย 5-6 ขวบ สามารถใช้ประโยคสนองตอบต่อคำถามระดับการวิเคราะห์ แสดงว่าคำถามระดับดังกล่าวเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กคิดหาเหตุผลแล้วพยายามตอบออกมาเป็นประโยคได้มาก ด้วยเหตุนี้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กจึงควรพยายามใช้คำถามในระดับสูงให้เด็กได้ฝึกคิด เพื่อเด็กจะได้พัฒนาความคิดไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้การใช้ภาษาให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบคำถามที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในห้องเรียนดังที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้คำถามแก่นักเรียนในทุกระดับชั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่น่าจะได้รับการกระตุ้นให้รู้จักคิดโดยใช้คำถามในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้พัฒนาการด้านสติปัญญาเจริญอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากว่ายังไม่มีเอกสารหรืองานวิจัยที่ให้ความรู้และเสริมทักษะการใช้คำถามสำหรับครูปฐมวัยโดยเฉพาะมาก่อน จากผลงานวิจัยของธงชัย ชิวปรีชา (1978: 823A) พบว่าการฝึกทักษะการใช้คำถามวิธีที่ดีที่สุด และเหมาะสมกับประเทศไทย คือการศึกษาจากคู่มือการฝึกทักษะ หรือที่เรียกว่าบทเรียนด้วยตนเอง เพราะสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายที่สุด นอกจากนั้น สุนันท์ ปัทมาคม (2522: 1-2) ได้กล่าวถึงบทเรียนด้วยตนเองชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับงานวิจัย คือบทเรียนแบบโปรแกรม ทั้งนี้ เพราะบทเรียนแบบโปรแกรมสร้างขึ้นตามหลักจิตวิทยา ทำให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้โดยไม่เบื่อหน่าย มีการเสริมแรงในบทเรียนตลอดเวลา และช่วยให้ผู้ศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกันประสบผลสำเร็จได้ไม่ยากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะได้มีการพัฒนาทักษะการใช้คำถามสำหรับครูปฐมวัยด้วย บทเรียนแบบโปรแกรมขึ้น และผู้วิจัยต้องการทราบว่า บทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นนี้ จะสามารถให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมเพียงไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาทักษะการใช้คำถามของครูปฐมวัยด้วยบทเรียนแบบโปรแกรม

สมมุติฐานของการวิจัย

ทักษะการใช้คำถามของครูปฐมวัยหลังการศึกษาบทเรียนแบบโปรแกรมสูงกว่าก่อนการศึกษาบทเรียนแบบโปรแกรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูที่สอนชั้นเด็กเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาทักษะการใช้คำถามของครูปฐมวัยเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการตอบคำถามของเด็กปฐมวัย
3. ระยะเวลาที่ให้ครูปฐมวัยศึกษาบทเรียนแบบโปรแกรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นเวลา 2 สัปดาห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นต้องมีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 90/90 จึงสามารถให้ความรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
2. แบบสอบมีความตรงตามเนื้อหาเพราะ ได้ผ่านการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิมาก่อนได้รับการวิเคราะห์ค่าระดับความยากง่าย ค่าอำนาจการจำแนกและค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อถือได้จึงมีประสิทธิภาพที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
3. แบบสังเกตทักษะการตั้งคำถาม มีความตรงตามเนื้อหาเพราะได้ทำการทดลองใช้และผ่านการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านมาก่อน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะการใช้คำถาม หมายถึงความสามารถของครูที่จะใช้ทักษะการถามและเลือกใช้ประเภทของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ประสบการณ์ของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกทักษะการถามและประเภทของคำถาม ตามแนวของโรจณี จະโนภาษ และคณะ (2522 : 74-85) โดยกำหนดให้ทักษะการถามประกอบด้วยพฤติกรรมต่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการถามในรูปขบวนการที่สามารถสังเกตและวัดความถี่ได้อย่างชัดเจน รวม 10 พฤติกรรม ดังนี้

1. พูดเสียงชัดเจนและใช้ภาษาถูกต้อง
2. ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัยของผู้ตอบ
3. ใช้คำถามซึ่งมีข้อความประเด็นเดียว
4. เว้นระยะเวลาให้นักเรียนตอบคำถามตามสมควร
5. ไม่ทวนคำถามของครูเอง
6. ไม่ทวนคำตอบของนักเรียน
7. ให้นักเรียนตอบคำถามด้วยความสมัครใจ
8. ให้ตอบทีละคนไม่ใช้ตอบพร้อมกันทั้งชั้น
9. เปิดโอกาสให้นักเรียนคนอื่นได้ตอบคำถามในข้อเดียวกัน
10. เสริมแรงนักเรียนเมื่อตอบคำถามได้

ส่วนประเภทของคำถามนั้นได้แบ่งเป็น 2 ประเภทกว้าง ๆ ดังนี้

1. คำถามระดับต่ำ ได้แก่ คำถามให้สังเกต คำถามให้ทบทวนความจำ คำถามให้บอกความหมาย หรือคำจำกัดความ คำถามชี้บ่ง คำถามถามนำ คำถามเร้าความสนใจ
2. คำถามระดับสูง ได้แก่ คำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบคำถามให้จำแนกประเภท คำถามให้ยกตัวอย่าง คำถามให้วิเคราะห์ คำถามให้สังเคราะห์ และคำถามให้ประเมินค่า

บทเรียนแบบโปรแกรม หมายถึง บทเรียนที่สร้างขึ้น โดยมีเนื้อหาความรู้ทั้ง

ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถศึกษาด้วยตนเองอย่างอิสระตามเวลา และโอกาสที่อำนวยให้ บทเรียนแบบโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ชื่อ " การพัฒนาทักษะการใช้คำถามของครูปฐมวัย " ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในเด็กปฐมวัย
2. บทบาทของคำถามต่อการเรียนการสอน
3. คำถามระดับต่ำ
4. คำถามระดับสูง
5. ทักษะและเทคนิคการถาม

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 ครูปฐมวัย หมายถึง ครูที่ทำการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ครูปฐมวัยจะสามารถตั้งคำถามนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะได้ใช้บทเรียนแบบโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ เป็นแนวทางในการสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจและทักษะการใช้คำถามให้กับครูผู้สอนระดับปฐมวัย ตลอดจนครูในระดับอื่น
3. เป็นแนวทางในการสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมเพื่อฝึกทักษะอื่น และ/หรือระดับการศึกษาอื่นต่อไป

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย